

WOKÓŁ IMIENIA PIASTÓWNY OPOLSKIEJ, KLARYSKI W STAREJ BUDZIE

Przedmiotem niniejszego przyczynku jest problem imienia najstarszej córki księcia Władysława Opolczyka, zakonnicy w klasztorze klarysek w Starej Budzie. Pochodziła ona z pierwszego małżeństwa księcia z Elżbietą, córką wojewody wołoskiego Mikołaja Aleksandra Besaraba¹. Wokół jej imienia panuje w dotychczasowej historiografii zupełny chaos. Wymienia ją mianowicie tylko jedno źródło, dokument Władysława Opolczyka z r. 1369, opublikowany w regesście przez G. Fejéra. Treść jego jest następująca: „Ladislaus, dux Opuliae, R. H. Palatinus, filiae suae in Claustro B. M. Virginis ordinis Clarissarum existenti, tributum S. Jacobi ad dies vitae donat. A. D. MCCC. LXIX”². Wydawca tego regestu podał, że oryginał znajdował się kiedyś „in archivo Camerali”, czyli w zbiorach dzisiejszego Węgierskiego Archiwum Krajowego w Budapeszcie. Na początku naszego wieku historyk węgierski Antal Pór, interesując się problemami genealogicznymi księcia opolskiego i zarazem palatyna Węgier w latach 1367-1372, poszukiwał daremnie oryginału tego dokumentu w tymże archiwum³. Powtórna kwerenda przeprowadzona przeze mnie również nie przyniosła pozytywnych rezultatów. Nie jestem w stanie rozstrzygnąć, czy oryginał powyższego dokumentu zaginął, czy też G. Fejér, którego wydawnictwo zawiera wiele błędów, pomylił miejsce przechowywania dyplomu.

Z kolei inny historyk węgierski Mór Wertner, przy okazji badań nad stosunkami śląsko-węgierskimi w średniowieczu, wprowadził do

¹ K. Pieradzka, *Elżbieta, córka Aleksandra Besaraba*, PSB t. 6 s. 262.

² G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticae ac civilis*, t. 9 cz. 4, Budae 1834 nr 117 s. 210. Za Fejérem wydał go G. Wenzel, *Budai regesták*, „Magyar Történelmi Társ.” t. 4: 1857 nr 360 s. 172.

³ A. Pór, *Opuli László herceg, Magyarországnak nádorispánja nemzedékrendéhez*, „Turul” t. 26: 1908 s. 32.

literatury poglądy, że córka Władysława Opolczyka miała na imię Kinga⁴. Pogląd ten przyjęli następnie historycy polscy O. Balzer, J. Dąbrowski, K. Pieradzka, W. Dworzaczek i z pewnymi, zresztą bardzo słusznymi, wątpliwościami K. Jasiński w swoim monumentalnym *Rodowodzie Piastów śląskich*⁵. Do tego błędnego wniosku przywiódł Wertnera dokument sędziego nadwornego Jakuba z Szepes, wystawiony w Budzie 24 sierpnia 1373, w którym niejaka Elżbieta, córka Jenslina zwanego Kōhordó, mieszcza z Starej Budy, sprzedaje swój dom razem z gruntami rolnymi, leżącymi na terytorium posiadłości kapituły starobudzińskiej „deute domine Kynge vocate filie incliti principis ducis opuliensis”⁶. Uwzględniając dokument z r. 1369, w którym występuje nieznana z imienia córka Opolczyka, wymienieni autorzy nadali jej imię Kinga, biorąc pod uwagę powyższy dokument z 1373 r., gdzie określona została jako córka nie wymienionego z imienia księcia opolskiego. Brak imienia księcia opolskiego nie przeszkodził M. Wertnerowi i innym bada-

⁴ M. Wertner, *Schlesisch-ungarische Allianzen*, „Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft «Adler»” Neue Folge Bd. 14: 1893 s. 20.

⁵ O. Balzer, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895 s. 463; J. Dąbrowski, *Ostatnie lata Ludwika Wielkiego 1370-1382*, Kraków 1918 s. 42 przyp. 3. Warto w tym miejscu zauważyć zmienność poglądów J. Dąbrowskiego, który w monografii o *Elżbiecie Łokietkównie 1305-1380*, Kraków 1914 s. 29 przyp. 2a, pisze o nieznannej z imienia klarysce w Starej Budzie, córce Władysława Opolczyka, pochodzącej z jego pierwszego małżeństwa z Elżbietą wołoską. Natomiast w pracy *Ostatnie lata*, s. 42 przyp. 3, najwyraźniej zasugerowany *Genealogią Piastów* Balzera, na którego się zresztą powołuje, nadał klarysce imię Kinga. W *Dziejach politycznych Śląska w latach 1290-1402*, Kraków 1932 s. 522 przyp. 1, J. Dąbrowski ponownie charakteryzuje stosunki rodzinne Opolczyka i pisze tylko o „nieznannej nam z imienia klarysce w klasztorze starobudzińskim, potwierdzonej jako córka Władysława w r. 1369”; K. Pieradzka, *dz. cyt.*, s. 262; W. Dworzaczek, *Genealogia*, tablice, Warszawa 1959 tabl. 9; K. Jasiński, *Rodowód Piastów śląskich*, t. 3, Wrocław 1979 s. 92.

⁶ Węgierskie Archiwum Krajowe w Budapeszcie, DL 6137. M. Wertner znał ten dokument z wydawnictwa G. Fejéra, *dz. cyt.*, t. 9 cz. 4 nr 321 s. 556, gdzie został opublikowany w postaci streszczenia z wieloma błędami. Przede wszystkim G. Fejér źle odczytał datę dokumentu, który datowany był „in festo sancti Bartholomei apostoli” czyli 24 sierpnia, a nie jak podał „in festo sancti Barnabe apostoli” (11 czerwca). Także z błędną datą wydał ten regest G. Wenzel, *dz. cyt.*, nr 361 s. 172. Za Wertnerem złą datę dokumentu przyjął również K. Jasiński, *dz. cyt.*, t. 3 s. 94 przyp. 4.

czom, którzy zaakceptowali jego wyniki, w zidentyfikowaniu Kingi z dokumentu z 1373 r. z córką Opolczyka obdarowaną przez swojego ojca w 1369 r. dożywotnim trybutem św. Jakuba w Starej Budzie. Dodatkowego argumentu dostarczył im zresztą fakt, że zarówno Kinga, jak i nieznana z imienia córka Władysława Opolczyka, były zakonnicami w klasztorze klarysek w Starej Budzie, ufundowanym przez królową Elżbietę Łokietkównę.

Tymczasem Kinga nie była córką księcia opolskiego Władysława, lecz jego siostrą, zwaną w niektórych dokumentach Kunegundą, a ojcem jej był Bolko II opolski. Jej filiację w sposób bezdyskusyjny podają dokumenty przechowywane obecnie w Węgierskim Archiwum Krajowym w Budapeszcie. W jednym z nich, datowanym 4 kwietnia 1372 r., kapituła w Budzie czyni nadanie „religiose domine Kynge... filie videlicet ducis Opulie et sorori ducis Ladislai palatini regni Hungarie”⁷. Siostrę Władysława Opolczyka Kunegundę, spotykamy często w źródłach z tego czasu⁸. Ostatni raz występuje w omówionym wyżej dokumencie z 24 sierpnia 1373 r.⁹ Tak więc w świetle powyższych rozważań, imię córki Władysława Opolczyka, mniszki w Starej Budzie, pozostaje nadal nieznaną¹⁰.

⁷ Węgierskie Archiwum Krajowe, DL 6010.

⁸ *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. Anjoukori Okmánytár*, wyd. I Nagy, T. 6, Budapest 1891 nr 218 s. 354; Węgierskie Archiwum Krajowe, DL 5080, 5631, 5798.

⁹ Więcej informacji o Kunegundzie (Kindze) podaje w artykule *Piastowie śląscy na Węgrzech w XIV wieku. Przyczynki genealogiczne*, (w druku).

¹⁰ K. Jasiński, *dz. cyt.*, t. 3 s. 92, w biogramie córki Władysława Opolczyka wyraził swoje wątpliwości w kwestii jej imienia pisząc, że „nie ma pewności, czy wymieniona z okazji sprzedaży Kinga (chodzi o wspomnianą wyżej sprzedaż domu z gruntami rolnymi przez Elżbietę, mieszcza z Starej Budy - S. S.), córka księcia opolskiego, jest identyczna z córką Bolka II opolskiego, która nosiła identyczne imię (Kunegunda = Kinga), czy z córką Władysława, występującą w 1369 r.” Te bardzo słuszne wątpliwości nie zostały jednak do końca rozwiązane przez autora. Bardzo interesującej, acz nie popartej dostatecznie źródłami, identyfikacji nieznannej z imienia córki Władysława Opolczyka dokonał swego czasu wspomniany tutaj historyk węgierski A. Pór. Mianowicie w cytowanej wyżej pracy, poświęconej problemom genealogii księcia Władysława Opolczyka (zob. przyp. 3), uważa córkę Władysława, klaryskę w Starej Budzie, za tożsamą z Elżbietą, również córką Władysława opolskiego, a żoną margrabięgo morawskiego Jodoka. Opierając się na dwóch dokumentach wydanych przez V. Brandla (*Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, t. 10, Brünn 1878 nr 168 s. 191; nr 219

SZKOŁA PARAFIALNA BOŻEGO CIAŁA NA KAZIMIERZU W KRAKOWIE W PIERWSZEJ POŁOWIE XVI W. W ŚWIETLE KRAKOWSKIEGO ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNEGO

Przepiękny kościół Bożego Ciała kanoników regularnych laterańskich promieniował przez wieki kulturą. W drugiej połowie XVII w. był może najżywszym ośrodkiem naukowym dawnej stolicy Polski. W drugim dziesięcioleciu XVI w. tu znów uczył się młodociany Andrzej Frycz Modrzewski. Literatura dotycząca powstałego w 1405 r. tutejszego konwentu jest obfita, a mimo to o jego szkole wspomina szerzej jedynie ks. Damian Wojtyska w rozprawie *Nauka i nauczanie u kanoników regularnych (na przykładzie kongregacji Bożego Ciała)*, mówi on jednak raczej o teologicznym studium zakonnym¹.

Już u schyłku XV w. szkoła Bożego Ciała zajmowała pierwsze miejsce wśród chrześcijańskich szkół Kazimierza. Jej kierownikami byli wybitni magistrowie Uniwersytetu Krakowskiego Stanisław Selig z Krakowa (zm. 1512) i Michał z Nowego Miasta².

W następnym stuleciu było podobnie. Dla lat 1511–1549 odszukałem w aktach sądowych przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Krakowie około 100 dokumentów dotyczących owej szkoły (przejrzałem 94 księgi, tj. około 90 000 stron). W większości zapisy te dotyczą spraw drobnych i incydentalnych, ale na podstawie niektórych można odtworzyć dzieje szkoły w czasach, gdy jej szczególnym opiekunem był Jan Niczkonius³, przełożony klasztoru w latach 1525–1544.

¹ *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, t. 2, cz. 2, Lublin 1975 s. 451-507.

² B. Przybyszewski, *Krakowskie szkolnictwo parafialne przy końcu Średniowiecza*, w: *Z przeszłości Krakowa*, Warszawa-Kraków 1989 s. 63; J. Krukowski, *Z dziejów szkolnictwa parafialnego Krakowa w okresie Odrodzenia*, Kraków s. 32.

³ A. Błachut, *W pięćsetną rocznicę założenia klasztoru Bożego Ciała...*, Kraków 1905 s. 18.

s. 235), pierwszym z 22 października 1372 r., w którym występuje Elżbieta jako żona Jodoka morawskiego (Josten Marggrafen und... frowen Elizabeth, seyner elichen wirtynne), oraz drugim z 19 marca 1374 r., w którym Jodok pojmuje za żonę Agnieszkę, siostrę Władysława Opolczyka, A. Pór stawia hipotezę, że pierwszą żoną Jodoka była właśnie ta nie wymieniona z imienia w dokumencie z 1369 r. córka Opolczyka, a jej małżeństwo z Jodokiem zostało rozwiązane przez króla, który w ten sposób zaprotestował przeciwko opuszczeniu przez córkę Opolczyka klasztoru (wstąpienie do niego oznaczało bowiem zaślubiny z boskim wybrańcem). Hipoteza bardzo ciekawa, lecz pozostawiona podstawy źródłowej.